

ตอนที่ 2

คำอธิบายเรียงมาตรา

หมวด 1

วัตถุแห่งหนี้

มาตรา 194 " ทรัพย์อันอาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อันหนึ่ง การชำระหนี้ควรงดเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้ "

คำอธิบาย รายละเอียดของมาตรานี้ ได้อธิบายมาโดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 ในเรื่องความหมายของคำว่าหนี้ จึงขอสรุปสาระสำคัญสั้น ๆ ไว้ว่า มาตรานี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของหนี้ว่า เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นความผูกพันกันทางกฎหมายระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเรียกว่า เจ้าหนี้ คือผู้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ และอีกฝ่ายหนึ่งคือลูกหนี้ ซึ่งมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ โดยส่งทรัพย์สินสักใด หรือทำการ หรือเว้นทำการใด ซึ่งข้อกำหนดที่ลูกหนี้ต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้เหล่านี้ รวมเรียกว่า " วัตถุแห่งหนี้ "

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาตามมาตรา 194

ฎีกา 798/2508 หากเจ้าของหรือผู้ให้เช่าไม่ชำระเงินค่าเช่าแซมให้ จำเลย ย่อมที่จะใช้สิทธิเรียกกรองเอาเองทางหากได้ ไม่ใช่เป็นเหตุที่จำเลยจะยกชั้นอ้างเพื่องดการชำระหนี้ค่าเช่าขอตามงวดในสัญญาได้

ฎีกา 853/2512 แม่โจทก์แก้ไขปรับปรุงเครื่องปรับอากาศทำความเย็นไม่ได้ ตามกำหนดในสัญญาจ้าง โจทก์ก็พยายามแก้ไขแต่แก้ไขไม่สำเร็จ จนจำเลยต้องจ้างผู้อื่นแก้ไข ซึ่งโจทก์จะต้องรับผิดชอบ แต่เมื่อโจทก์ทวงถามให้จำเลยชำระสินจ้างที่ค้างชำระ

แทนที่จำเลยจะใช้สิทธิยึดหน่วงสินจ้างไว้จนจนกว่าโจทก์จะแก้ไขความชำรุดบกพร่องสำเร็จ
จำเลยกลับยอมทำสัญญาตกลงจะผ่อนชำระหนี้ให้โจทก์ ถือได้ว่าจำเลยสละสิทธิยึดหน่วงที่
จำเลยมีอยู่เสียแล้ว จำเลยมีหน้าที่ต้องชำระสินจ้างตามสัญญาตกลงชำระหนี้

ฎีกา 504/2518 จำเลยที่ 2 ขับรถยนต์ชนรถโจทก์เสียหายเป็นละเมิด จำเลย
ที่ 1 ทำหนังสือรับผิดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ไว้โดยลงชื่อของผู้รับเงิน จำเลยที่ 1 ท่องรวมรับ
ผิดตามสัญญานั้น

ฎีกา 416/2520 ผู้เงินมอบโฉนดให้เจ้านี้ยึดไว้ เมื่อถูกหนี้ยังไม่ชำระเงิน
ก็เรียกโฉนดคืนไม่ได้

ฎีกา 436/2520 การเล่นแชร์เป็นหนี้ซึ่งบังคับกันได้โดยไม่ต้องมีหลักฐานเป็น
หนังสือ

ฎีกา 1316/2520 ชายหญิงแต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรส บิดาของหญิงรับ
เงินจากญาติผู้ใหญ่ของชาย โดยมีข้อสัญญาว่า ถ้ามีอาการไม่เรียบร้อยต้องคืนเงิน ทั้งนี้ เมื่อ
หญิงหนีไปไม่ยอมอยู่กินกับชาย บิดาหญิงต้องคืนเงินแก่ชาย

ฎีกา 1081, 1082/2522 เพียงแต่ทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินแปลงพิพาท แต่ยังไม่
มีได้จดทะเบียนเพื่อให้การซื้อขายสมบูรณ์และยังมิได้ครอบครอง ผู้ที่ชักชวนมิให้โอนขายที่ดิน
ตามสัญญาเป็นละเมิด ผู้จะซื้อฟ้องผู้จะขายให้จดทะเบียนโอนขายที่ดินได้

ฎีกา 625/2523 โจทก์และจำเลยมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในที่ดินพิพาท โดยโจทก์
มีส่วนอยู่ 1 ใน 4 โจทก์และจำเลยไปขอแบ่งแยกที่สำนักงานที่ดินโดยทำบันทึกตกลงกันได้
ในบันทึกดังกล่าวไม่มีข้อความกำหนดให้ชัดเจนว่า โจทก์ได้ส่วนแบ่งที่ดินตรงจุดไหน มีความ
กว้างยาวไปทางทิศใดเท่าไร จึงไม่อาจบังคับให้โจทก์ต้องยอมรับการแบ่งที่ดินดังกล่าวได้
เมื่อโจทก์จำเลยยังตกลงกันไม่ได้ โจทก์ก็ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยให้แบ่งที่พิพาทแก่โจทก์ตาม
คำขอขายฟ้อง

คำถามท้ายมาตรา

คำถาม จงอธิบายความหมายของคำว่า " หนี้ "

คำตอบ จากบทบัญญัติของมาตรา 194 พอธิบายไว้ว่า หนี้ นั้น คือความเกี่ยวพันทางกฎหมาย ระหว่างบุคคลสองฝ่าย คือ เจ้าหนี้ฝ่ายหนึ่ง และลูกหนี้ฝ่ายหนึ่ง ซึ่งฝ่ายลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้โดยทำการ งดเว้นกระทำการ หรือการส่งมอบทรัพย์สิน

ตามความหมายดังกล่าวนี้ หนี้จึงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. ต้องมีเจ้าหนี้ และลูกหนี้
2. ต้องมีความผูกพันกันในกฎหมายอันก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในเรื่องหนี้
3. ต้องมีวัตถุแห่งหนี้

มาตรา 195 " เมื่อทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้นั้นไ้กระจุยไ้แต่เพียงเป็นประเภท และถ้าตามสภาพแห่งนิติกรรม หรือตามเจตนาของคู่กรณีไม่อาจจะกำหนดได้ว่าทรัพย์สินจะถึงเป็นชนิดอย่างไรไซ้ หน้ว่าลูกหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สินชนิดปานกลาง "

ถ้าลูกหนี้ได้กระทำการอันตนจะถึงต้องทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สินนั้นทุกประการแล้ว กิตี หรือถ้าลูกหนี้ได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้กิตี หน้ว่าทรัพย์สินจึงเป็นวัตถุแห่งหนี้จำเริญแต่เวลานั้นไป

คำอธิบาย โดยปกติทั่วไปแล้วทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้นั้นก็จะมี การกำหนดเอาไว้แน่นอนตายตัว เช่น ทำสัญญาซื้อขายชื่อไพรินทร์ ทำสัญญาซื้อขายชื่อยานยนต์ ในบางกรณีคู่สัญญาได้มีการกำหนดตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ไว้แน่นอน เพียงแต่ ระบุไว้เป็นประเภทเท่านั้น เช่นระบุว่าทำสัญญาซื้อขายข้าวสาร 1 กระสอบ ชื่อน้ำคาสทราย 2 กระสอบ เช่นนี้ โดยมิได้ระบุไว้ในสัญญาว่าเป็นข้าวสารหรือน้ำคาสทรายชนิดใด ก็อาจ

มีปัญหาว่างกรณีดังกล่าวผู้ชายจะต้องส่งมอบทรัพย์สินใดให้ เพราะชาวเป็นทรัพย์สินที่มีหลายชนิด เช่น 5 % หรือ 10 % หรือ ชาวทอมมะลี เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้เพื่อเป็นการตัดปัญหาข้อโต้แย้ง มาตรา 195 วรรคแรก จึงกำหนดไว้ว่า เมื่อเกิดกรณีดังกล่าว ก็ให้ลูกหนี้ส่งมอบทรัพย์สินกลางให้ คือชนิดที่ไม่ดีที่สุด และไม่เลวที่สุด

ตัวอย่าง ก.ส่งชื่อชาวสารจาก ข. 4 กระสอบ โดยมีใ้ระบุว่าต้องการชาวสารชนิดที่ 1 ที่ 2 หรือที่ 3 ดังนี้ หากเกิดปัญหาโต้แย้งกัน ข.ก็จะต้องส่งมอบชาวสารชนิดปานกลาง คือชนิดที่ 2 ให้ แต่ถาปรากฏข้อเท็จจริงว่า ก. และ ข.ได้เคยซื้อขายชาวสารกันเป็นประจำ โดยซื้อขายชาวสารชนิดที่ 1 ตลอดมา และในครั้งนี้ ก็ไม่ปรากฏว่า ก.ได้แสดงเจตนาชื่อชาวเป็นอย่างอื่น ดังนี้ ข.ก็ต้องส่งมอบชาวสารชนิดที่ 1 ให้ ก. เป็นการกำหนดใ้ตามสภาพแห่งนิติกรรม หรือถ้าเป็นกรณีที่ ก.จะนำชาวไปจัดงานเลี้ยงแขกเชิญผู้ใหญ่มากมายเช่นนี้ ข.ก็ต้องส่งมอบชาวสารชนิดที่ 1 ให้ เพราะการเลี้ยงแขกผู้ใหญ่ให้สมฐานะของ ก. ก็ต้องใช้ชาวสารชนิดที่ 1 ดังนั้นก็เข้าหลักเกณฑ์ว่ากรณีข้างเข้าใ้ถึงสภาพแห่งนิติกรรมใ้ดี ซึ่งกรณีดังกล่าวก็คงแล้วแต่ข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

มาตรา 195 วรรคสอง เป็นกรณีที่หากทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการชำระหนี้ยังมีใ้กำหนดแน่นอน จึงยังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ดังนั้นหากว่าลูกหนี้ใ้กระทำการอันทนจะใ้ถึงต้องทำใ้เพื่อส่งมอบทรัพย์สินทุกประการแล้ว หรือลูกหนี้ใ้เลือกกำหนดทรัพย์สินใ้จะส่งมอบแล้วด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้ ทรัพย์สินดังกล่าวใ้จึงเป็นวัตถุในการชำระหนี้ตั้งแต่เมื่อเวลาที่ใ้กระทำการนั้นเสร็จสิ้นลง ซึ่งถ้าเป็นการซื้อขายก็ใ้ผลใ้ในกฎหมายว่ากรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใ้ใ้โอนมายังเจ้าหนี้แล้ว ดังนั้นความวินาศแห่งทรัพย์สินต่าง ๆ ถ้าเกิดใ้ยินยอมเป็นใ้กับแก่เจ้าหนี้ไป

ตัวอย่าง ก.ตกลงขายชาวสารใ้ ข. 100 กระสอบ ก.ใ้ใ้คงชาว 100 กระสอบและแบ่งแยกใ้ทางหาก เพื่อส่งมอบ โดยใ้ ข.ก็ยอมตกลงใ้ หากต่อมาเกิดไฟไหม้ชาว 100 กระสอบนั้นหมด เช่นนี้ โดยใ้ใ้ไม่ได้เกิดจากความผิดของ ก.แล้วความเสียหายยอมตกเป็นใ้กับแก่ ข.เจ้าหนี้ตามมาตรา 370 และ ก.ก็ใ้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้

ตามมาตรา 219

ฎีกา 339/2506 ลูกหนี้ได้เลือกทรัพย์สินที่จะมอบ และเจ้าหนี้ก็ยินยอมด้วยแล้ว ก็จะมีผลทางกฎหมายว่า กรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินได้โอนมายังเจ้าหนี้แล้ว ความวินาศแห่งทรัพย์สิน ย่อมเป็นพับแก่เจ้าหนี้ ตามฎีกาปรากฏข้อเท็จจริง จำเลยตกลงขายไม้ในโรงเลื่อยให้โจทก์ โดยเจ้าหนี้ที่ของโจทก์ได้มาตรวจจติกรกรรมสิทธิ์ไม่ครบตามสัญญา และชำระราคาแล้วนั้น ต้องถือว่ากรรมสิทธิ์ในไม้ได้โอนเป็นของโจทก์แล้วหากไฟไหม้ไม้มันเสียหายไป เพราะเหตุอัน จะโทษจำเลยมิได้แล้ว การสูญหรือเสียหายก็ย่อมตกเป็นพับแก่โจทก์

ฎีกา 455/2518 จำเลยชายชาวเปลือกแกโจทก์ 15 เกียนในยุ้งแล้วจำเลย รับผิดชอบเป็นเจ้าของเปลือกไม้ตามเดิมในยุ้งที่จำเลยเช่าเก็บข้าวเปลือกไว้ ชาวเปลือกเป็นกรรมสิทธิ์ ของผู้ซื้อแล้ว จำเลยชายแก่ผู้ซื้อไปโดยทุจริต เป็นยกยอก

คำถามหาตามมาตรา

คำถาม 1 ก.ซื้อข้าวสาร ข. 10 กระสอบ โดยมีใ้ตกลงว่าต้องการข้าวชนิด ที่ 1 ที่ 2 หรือที่ 3 ต่อมา ข.ได้ส่งมอบข้าวชนิดที่ 3 ให้ ก.ไม่ยอมรับ โดยอ้างว่า ข. ต้องส่งมอบข้าวชนิดที่ 1 ให้ ทั้งนี้ ที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร

คำตอบ มาตรา 195 วรรคแรก เมื่อทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุในการชำระหนี้ ไ้ระบุไว้เป็นประเภทและตามสภาพแห่งนิติกรรมหรือตามเจตนาของคู่กรณี ไม่อาจจะทำได้ ว่าทรัพย์สินนั้นจะพึงเป็นชนิดใด ลูกหนี้จะต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ปานกลาง

ดังนั้น ตามปัญหา ข.ต้องส่งมอบข้าวสารชนิดที่ 2 อันเป็นชนิดปานกลางให้แก่ ก.
ตามมาตรา 195 วรรคแรก

คำถาม 2 ก.ซื้อเตงโม 50 ผล จากเรือของ ข. ยังไม่ชำระราคา แต่ตกลง กันเลือกและนับเตงโมกองไว้ทางหากแล้ว โดยนับกันว่าวันรุ่งขึ้น ก.จะเอาเรือมาบรรทุกไป

พร้อมด้วยชำระราคา คืนวันนั้นเอง พายุหักจัก เรือแดงโมของ ช.สม แดงโมสูญหายหมด ทั้งนี้ ฝ่ายใดจะมีสิทธิเรียกร้องจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ เพียงไรหรือไม่

คำทอ แดงโมที่ ก. และ ช.ตกลงซื้อขายกันนั้น เมื่อใดตกลงกันเลือกและนับกองไว้ทางหากแล้ว ย่อมกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง (ตามมาตรา 195 วรรคสอง) กรรมสิทธิ์โอนไปยัง ก.แล้ว (ตามมาตรา 460) การที่แดงโมสูญหายไม่ใช่เป็นความผิดของ ช. ถูกหนี้ การสูญหายจึงตกเป็นทัณฑ์แก่ ก. ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ (ตามมาตรา 370) ก. จึงไม่มีสิทธิเรียกร้องจาก ช. แต่ ช.มีสิทธิเรียกร้องราคาแดงโมจาก ก. ได้

มาตรา 196 " ถ้าหนี้เงินได้แสดงไว้เป็นเงินต่างประเทศ ท่านว่าจะส่งใช้ เป็นเงินไทยก็ได้

การเปลี่ยนเงินนี้ ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงิน "

คำอธิบาย เงินเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่สามารถใช้ในการชำระหนี้ได้ เงินเป็นทรัพย์สินไม่มีชนิดที่ ชนิดปานกลาง หรือชนิดเลว อย่างทรัพย์สินอื่น ๆ เงินตราคงเป็นอย่างเดียวกับหมก ปัญหาตามมาตรา 195 วรรคแรก จึงไม่มี ความตามมาตรา 196 วรรคแรก หากหนี้เงินที่ได้กำหนดไว้เป็นเงินตราต่างประเทศ ลูกหนี้อาจส่งใช้เป็นเงินไทยก็ได้

ตัวอย่าง ก.ทำสัญญาซื้อสินค้า จาก ช. โดยตกลงกันเป็นเงินเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ ในเวลาใช้เงิน ก. จะใช้เงินไทยก็ได้ แต่ถา ก. สมักริจะจ่ายเป็นเงินเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ก็ทำได้ กล่าวคือ กฎหมายให้สิทธิแก่ลูกหนี้ที่จะเลือก ไม่ใช่เป็นการบังคับว่าต้องใช้เป็นเงินไทยเสมอไป

หากกรณีที่ลูกหนี้ได้กำหนดกันไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่า ต้องใช้เงินตราต่างประเทศเท่านั้น จะใช้กันเป็นเงินไทยไม่ได้ ข้อตกลงดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นโมฆะ เพราะขัด

ข้อหลักที่ว่า เงินตราเป็นสิ่งชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม หากการชำระหนี้ด้วยเงินตราต่างประเทศนั้น เป็นเงินตราในฐานะเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง เช่น ก.ต้องการซื้อเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา จึงไปที่ร้านแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ทั้งนี้ ผู้รับแลกเปลี่ยนจะดัมเอาเงินไทยคืนให้ไม่ได้ ต้องให้เป็นเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

กรณีตามมาตรา 196 วรรคสอง เป็นเรื่องการค้ำประกันการแลกเปลี่ยนเงินต่างประเทศเป็นเงินไทย ให้ค้ำตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงินกัน โดยไม่ต้องคำนึงว่าในเวลาที่ยกหนี้การแลกเปลี่ยน จะเป็นเท่าใดก็ตาม และอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวนี้ หมายถึงอัตราที่จะแลกเปลี่ยนกันได้โดยเสรี ซึ่งโดยปกติก็จะค้ำตามอัตราแลกเปลี่ยนโดยเฉลี่ยที่ธนาคารพาณิชย์

ตัวอย่าง ก. ยืมเงิน ข. 1,000 ดอลลาร์ ซึ่งในขณะนั้น 1 ดอลลาร์เท่ากับเงินไทย 20 บาท แต่ถาตอนใช้คืน อัตราการแลกเปลี่ยนเป็น 1 ดอลลาร์เท่ากับเงินไทย 23 บาท ทั้งนี้ ก. จะชำระหนี้ให้ ข. เป็นเงิน 1,000 ดอลลาร์ก็ได้ หรือถ้าใช้เป็นเงินไทยก็ต้องชำระเป็นเงิน 23,000 บาท

ฎีกา 124/2490 กรณีที่ไม่ปรากฏอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่แน่นอน ก็ให้ค้ำอัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นอยู่ตามประกาศครั้งสุดท้ายของทางราชการ

ฎีกา 1883/2497 อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 196 นี้ หมายถึง อัตราการแลกเปลี่ยนโดยเสรี ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับอัตราของทางรัฐบาลที่กำหนดไว้ก็ได้

คำถามพหุมาตรา

คำถาม ก. ดูเงิน ช. ไป 1,000 ปอนด์ เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้ ก. มีสิทธิที่จะชำระหนี้รายนี้เป็นประการใด ไต่ถาม

คำตอบ ตามมาตรา 196 วรรคแรกนั้น หนี้ที่กำหนดไว้เป็นเงินตราต่างประเทศ เวลาใช้อาจจะใช้เป็นเงินไทยก็ได้ กรณีดังกล่าวนี้ ก. จึงมีสิทธิที่จะชำระหนี้รายนี้ 1,000 ปอนด์ก็ได้ หรือจะชำระหนี้รายนี้เป็นเงินไทยก็ได้ ซึ่งถ้าชำระหนี้เป็นเงินไทย ก็ให้คิดอัตราแลกเปลี่ยนของเงินปอนด์กับเงินไทย ตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่ และเวลาที่ชำระหนี้กัน (มาตรา 196 วรรค 2)

มาตรา 197 " ถ้าหนี้เงินจะพึงส่งใช้ด้วยเงินตราชนิดหนึ่งชนิดใดโดยเฉพาะอันเป็นชนิดที่ยกเลิกเลิกไม่ใช้กันแล้ว ในเวลาที่จะต้องส่งเงินใช้หนี้นั้นไซ้ การส่งใช้เงินท่านให้ถือเสมือนหนึ่งว่ามีใครระบุไว้ให้ใช้เป็นเงินตราชนิดนั้น "

คำอธิบาย มาตราที่กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในกรณีที่มีการยกเลิกเลิกไม่ใช้เงินตราชนิดหนึ่งชนิดใด ซึ่งก่อนจะมีการยกเลิกเลิกนั้น เงินตราชนิดนั้นสามารถใช้ได้ ถ้าในหนี้รายใดใดที่กำหนดเอาไว้ให้ชำระหนี้ด้วยเงินตราชนิดหนึ่งชนิดใด โดยเฉพาะซึ่งต่อมาเงินตราชนิดนั้นได้ยกเลิกไปแล้ว ทั้งนี้ ในเวลาที่ต้องใช้เงิน กฎหมายจึงกำหนดให้ถือเสมือนหนึ่งว่ามีใครมีการระบุไว้ใช้เงินตราชนิดนั้น กล่าวคือ ให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยเงินตราชนิดอื่นซึ่งยังคงใช้อยู่ในขณะนั้น

ตัวอย่าง ก. ดูเงิน ช. ไป 100 บาท สัญญาระบุไว้ว่า ให้ ช. ชำระหนี้ด้วยเงินเหรียญบาทชนิดเหลี่ยม ต่อมาได้มีการประกาศยกเลิกการใช้เงินเหรียญดังกล่าว ทั้งนี้ ลูกหนี้ก็ยังคงต้องผูกพันชำระหนี้ 100 บาทนั้น โดยชำระเป็นเงินตราชนิดอื่นที่มีใช้ถูกยกเลิก เช่น ชำระด้วยธนบัตรใบละ 20 บาท 5 ใบ หรือใบละ 100 บาท 1 ใบ เป็นต้น

มาตรา 198 " ถ้าการขัมมีกำหนดทิ้งกระทำเพื่อชำระหนี้มีหลายอย่าง
แต่จะทิ้งกระทำเพียงการใดการหนึ่งแต่อย่างใดหรือ ทานว่าสิทธิที่จะเลือกทำการ
อย่างใดนั้นตกอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะตกลงกันกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น "

คำอธิบาย มาตรานี้เป็นเรื่องที่มีการกำหนด การที่ทิ้งกระทำเพื่อการชำระหนี้
มีหลายอย่าง แต่จะทิ้งกระทำเพียงการอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างใดเดียว ถ้าเป็นกรณี
มีหลายอย่างและทิ้งกระทำทุกอย่างแล้ว ไม่ใช่หลักในมาตรา นี้ นอกจากนั้นกฎหมายตามมาตรา
นี้ยังกำหนดไว้คือว่า กรณีที่ทิ้งกระทำเพียงการอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างใดเดียวนั้น ให้สิทธิ
ในการเลือกตกอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ แต่หากหาความตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามข้อ
ตกลงดังกล่าว

ตัวอย่าง ก. เป็นลูกหนี้ ข. โดยตกลงกันไว้ว่า ในการชำระหนี้ ก. จะชำระ
เป็นเงิน 1,000 บาท หรือส่งมขจกรยานให้ 1 คัน ก็ได้ ทั้งนี้ ในการชำระหนี้จึงทิ้งกระทำ
เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง คือชำระเป็นเงิน 1,000 บาท หรือด้วยส่งมขจกรยานให้ ข. ซึ่ง
สิทธิในการเลือกจะชำระหนี้ด้วยอะไรนั้น ย่อมตกอยู่แก่ฝ่าย ก. ผู้เป็นลูกหนี้ ทั้งนี้เพราะ
สัญญาได้กำหนดเอาไว้เป็นอย่างอื่น แต่หาความตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ในสัญญาที่กำหนด
เอาไว้ว่าให้เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกเป็นผู้มีสิทธิเลือก ก็ต้องเป็นไปตามสัญญานั้น

ปัญหาอาจมีต่อไปอีกว่าในกรณีของสัญญาทางทอนแทน เช่น สัญญาซื้อขาย เป็นคน
คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างเป็นทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้แก่กันและกันในขณะเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ กรณี
ของมาตรา 198 จะถือว่า ใครเป็นลูกหนี้ คำตอบก็คือ เมื่อพิจารณาตามมาตรา 198 แล้ว ก็
ก็ขอพูดว่า ผู้เป็นลูกหนี้ในที่นี้คือ ผู้ที่ทิ้งกระทำการอันใดอันหนึ่ง เช่นการส่งมอบทรัพย์สินอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง ให้แก่ฝ่ายเจ้าหนี้ เช่นตัวอย่างของการซื้อขาย ผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สิน
อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงอยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ เป็นต้น

การชำระหนี้ด้วยการกระทำหลายอย่าง ก็ชำระหนี้ตามลำดับก่อนหลังโดยอัตโนมัติ
ก็มาก แต่ความจริงแล้วเป็นเรื่องที่แตกต่างกัน

ฎีกา 1367/2510 ศาลพิพากษาให้จำเลยส่งมอบห้องพิพาทให้โจทก์ ถ้าไม่สามารถส่งได้ให้คืนเงินแก่โจทก์ 12,500 บาท ทั้งนี้เป็นการกำหนดให้จำเลยกระทำการชำระหนี้ต่ออย่างก่อนหลังจากลำดับไม่ใช่เลือกได้ตามมาตรา 198 จำเลยจะอ้างว่าต้องใช้ห้องพิพาทเพื่อประกอบอาชีพนั้น ไม่เรียกว่าเป็นอันพันวิสัยที่ไม่สามารถส่งมอบห้องพิพาทได้ ฉะนั้นโอกาสที่จำเลยจะขอคืนเงินให้โจทก์จึงยังไม่อาจเกิดขึ้น

ฎีกา 1988/2522 การบังคับคดีตามลำดับของคำพิพากษา ซึ่งให้แบ่งที่ดินมรดก 1 ใน 4 หรือชำระเงินค่าที่ดิน หรือขายเอาเงินแบ่งกัน จำเลยจะเลือกใช้คำที่ดินก่อนโดยโจทก์ไม่ตกลงด้วยไม่ได้

ฎีกา 16/2523 คำพิพากษาได้กำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติไว้เป็น 4 ขั้นตอน เมื่อจำเลยสามารถปฏิบัติได้จำนวนตามคำพิพากษาขั้นต้นแรกได้แต่ไม่ปฏิบัติ จำเลยจึงยังไม่มีสิทธิเลือกปฏิบัติชำระหนี้ตามคำพิพากษาขั้นต้นหลัง

ฎีกา 484/2525 ศาลพิพากษาให้จำเลยไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินของจำเลยให้แก่โจทก์ ถ้าไม่ไปให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการจดทะเบียน หากไม่สามารถจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ได้ ก็ให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ ทั้งนี้ การชำระหนี้ต้องเป็นไปตามลำดับในคำพิพากษา มิใช่กรณีให้สิทธิจำเลยชำระหนี้ดังที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 198 เมื่อการโอนที่ดินยังอาจปฏิบัติได้ จำเลยจะขอคืนค่าเสียหายแทนโดยโจทก์มิได้ยินยอมหาได้ไม่

คำถามท้ายมาตรา

คำถาม 1 ถ้าแดงต้องทำการชำระหนี้โดยส่งมอบช้างหรือม้า อย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ดำ สิทธิที่จะเลือกทำการอย่างใดนั้นตกอยู่แก่ใคร

คำทข ป.พ.พ. มาตรา 198 บัญญัติว่า " ถ้าการอันมีกำหนดทั้งกระทำเพื่อ การชำระหนี้มีหลายอย่าง แต่จะคงกระทำเพียงการใดการหนึ่งแต่อย่างใดไว้ ท่านว่า สิทธิที่จะเลือกทำการอย่างใดนั้น ตกอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะโต้กลางกันไว้เป็นอย่างอื่น " ดังนี้ สิทธิที่จะเลือกเอาทางส่งมอบชำระหรือมา จึงตกอยู่แก่คนคงซึ่งเป็นลูกหนี้ เว้นเสียแต่ว่า คนคงและคำจะโต้กลางกันกำหนดเป็นอย่างอื่น โดยให้สิทธิที่จะเลือกตั้งกล่าวตกอยู่แก่คำ (เจ้าหนี้) หรือกำหนดให้บุคคลภายนอกเป็นผู้เลือก

คำถาม 2 ก.มีม้ายู่ 2 ตัว ชื่ออาทิตย์กับจันทร์ ข.ไต่ทำสัญญาซื้อขายของ ก. 1 ตัว โดยมีใ้กำหนดความเป็นตัวใด ดังนี้ ใครเป็นผู้มีสิทธิที่จะเลือกมาตัวใดตัวหนึ่งเป็นวัตถุ ในการชำระหนี้

คำทข ตาม ป.พ.พ. มาตรา 198 สิทธิในการเลือกยอมตกอยู่กับ ก.ผู้เป็น ลูกหนี้ เพราะตามปัญหาใ้ใ้ใ้การตกลงกันไว้ว่าให้ใครเป็นผู้มีสิทธิเลือก

มาตรา 199 " การเลือกนั้นท่านใ้ทำด้วยการแสดงเจตนาแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง การชำระหนี้ใ้เลือกทำเป็นอย่างใดแล้ว ท่านใ้ถือว่าอย่างนั้นอย่างใดเป็นการชำระหนี้อันกำหนดใ้กระทำแต่คนมา "

คำอธิบาย มาตราใ้กำหนดวิธีกรเลือกใ้ชำระหนี้ไว้ว่า ให้กระทำโดยการ แสดงเจตนาแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อบรรยายว่าคนใ้เลือกกำหนดใ้การชำระหนี้เป็นอย่างใด ซึ่งถาลูกหนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือก ก็ต้องแสดงเจตนาขอเจ้าหนี้ว่าใ้เลือกเอาการใด หรือถ้าเจ้าหนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือก ก็ต้องแสดงเจตนาตกลงกับลูกหนี้เช่นกัน ส่วนวิธีกรแสดงเจตนาว่าทำอะไร นั้น กฎหมายไม่ใ้กำหนดไว้ จึงเป็นที่เข้าใจว่า การแสดงเจตนาเลือกอาจทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือกระทำโดยวาจาใ้

ตามวรรคสอง การชำระหนี้เมื่อใ้เลือกทำเป็นอย่างใดแล้ว ใ้ถือว่าอย่างนั้น อย่างเดียวเป็นการใ้ชำระหนี้อันกำหนดใ้กระทำแต่คนมา คือหมายถึงตั้งแต่มการกษหนี้

ชั้นต้นเอง ผลก็คือ เมื่อได้เลือกแล้ว ผู้มีสิทธิในการเลือกจะกลับใจเลือกใหม่ไม่ได้

ตัวอย่าง ก.ตกลงซื้อข้าวสารหรือน้ำตาลทรายจาก ข. 100 กระสอบ โดยตกลงให้ ข. เป็นผู้เลือก ต่อมา ข.ได้แจ้งให้ ก.ทราบว่า จะส่งน้ำตาลทรายไปให้ ทั้งนี้ ถือว่า น้ำตาลทรายเป็นวัตถุในการชำระหนี้เพียงอย่างเดียวมาตั้งแต่ต้น และ ข.จะเปลี่ยนใจเลือกใหม่ในภายหลังก็ไม่ได้

มาตรา 200 " ถ้าจะต้องเลือกภายในระยะเวลาที่กำหนด และฝ่ายที่มีสิทธิจะเลือก มิได้เลือกภายในระยะเวลาอันไซ้ ทานว่าสิทธิที่จะเลือกนั้นย่อมตกไปอยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

ถ้ามิได้กำหนดระยะเวลาให้เลือกไซ้ เมื่อหน้ถึงกำหนดชำระ ฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกอาจกำหนดเวลาพอสมควรแก่เหตุ แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายโน้นไซ้สิทธิเลือกภายในเวลาอันนั้น "

คำอธิบาย ตามวรรคแรก เป็นกรณีที่มีกำหนดระยะเวลาในการเลือก ซึ่งผู้มีสิทธิเลือก (ตามมาตรา 198) จะต้องเลือกภายในระยะเวลาที่กำหนดนั้น ถ้าผู้มีสิทธิเลือกไม่ใช้สิทธิในการเลือกของตนภายในระยะเวลาที่กำหนด สิทธิที่จะเลือกย่อมตกไปอยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะเมื่อผู้มีสิทธิมิได้ใช้สิทธิในการเลือกก็เท่ากับว่าเป็นการสละสิทธิของตนโดยปริยาย

ตัวอย่าง ก.ต้องส่งมอบโทรทัศน์หรือวิทยุให้แก่ ข. โดยมีกำหนดคว่าให้ ก. เป็นผู้เลือกภายในระยะเวลา 5 วัน นับแต่วันทำสัญญา หาก ก.ไม่เลือกภายในกำหนดดังกล่าว สิทธิในการเลือกย่อมตกไปอยู่แก่ ข.

วรรคสอง เป็นกรณีที่ไม่มีกำหนดเวลาในการเลือก กฎหมายจึงกำหนดคว่า เมื่อหน้ถึงกำหนดชำระ ฝ่ายที่ไม่มีสิทธิเลือกอาจกำหนดระยะเวลาให้พอสมควรแก่เหตุ แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายที่มีสิทธิเลือก ใช้สิทธิเลือกนั้นเสียภายในเวลาอันนั้น ถ้าผู้มีสิทธิเลือกยังไม่เลือกอีกสิทธิในการเลือกย่อมตกไปอยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามบทบัญญัติของมาตรา 200 วรรคแรก

ตัวอย่าง ก.ตกลงซื้อวิทยุหรือโทรทัศน์ จาก ข. 1 เครื่อง กำหนดให้ ข. เป็นผู้เลือกและให้ส่งมอบในวันที่ 7 ส.ค. 28 โดยมีใ้กำหนดระยะเวลาในการเลือก ทั้งนี้ เมื่อถึงกำหนดชำระคือในวันที่ 7 ส.ค. 28 ผู้ไม่มีสิทธิเลือกคือ ก. อาจกำหนดเวลาพอสมควรให้ ข. ใช้สิทธิเลือก เช่น ภายใน 3 วัน เพราะอยู่ไม่ไกลกัน แล้วแจ้งให้ ข. ใช้สิทธิเลือกภายใน 3 วันนั้น ซึ่งถ้า ข. ไม่ใช้สิทธิเลือกภายในกำหนดดังกล่าว สิทธิที่จะเลือกย่อมตกไปอยู่แก่ ก. (คือกลับไปเช่า มาตรา 200 วรรคแรก)

คำถามทายมาตรา

คำถาม นายเหลี่ยมมีที่ดิน 2 แปลง แปลงหนึ่งอยู่ติดถนน อีกแปลงหนึ่งอยู่ติดคลอง ใ้ทำสัญญาจะขายที่ดินดังกล่าว 1 แปลงใ้ นายกลมในราคา 200,000 บาท นักจดทะเบียน โฉนดกรรมสิทธิ์พร้อมชำระราคาซื้อขาย ณ สำนักงานที่ดินในวันที่ 12 ตุลาคม 2526 ในหนังสือสัญญาจะซื้อขายระบุไว้ว่า สิทธิในการเลือกตกอยู่แก่ นายเหลี่ยม โดยนายเหลี่ยมจะต้องเลือกภายในวันที่ 12 ตุลาคม 26 ด้วยถ้าไม่สามารถโอนได้ นายเหลี่ยมยอมขายรถยนต์ 1 คันของตนใ้ นายกลม ในราคา 100,000 บาท แทนการขายที่ดิน ครั้นถึงวันนักจดทะเบียนโฉนดกรรมสิทธิ์ นายเหลี่ยมไม่ยอมขายที่ดิน จึงไม่ยอมโอนขายที่ดินใ้ นายกลมไม่ว่าแปลงใด แต่ขอเลือกขายรถยนต์ใ้ นายกลมแทน นายกลมไม่ยอมรับซื้อรถยนต์ และแจ้งใ้ นายเหลี่ยมโอนขายที่ดินแปลงที่อยู่ติดถนน ทั้งนี้ ใ้ วินิจฉัยว่านายเหลี่ยมจะต้องโอนขายที่ดินแปลงหนึ่งแปลงใ้ นายกลมหรือไม่ หรือมีสิทธิเลือกขายรถยนต์ใ้ นายกลมโดยไม่ต้องขายที่ดิน

คำตอบ ตามปัญหาเป็นเรื่องการชำระหนี้หลายอย่าง ซึ่งมีหลักกฎหมายพอสมควร
ใ้ ดังนี้

ถ้าการชำระหนี้กำหนดทั้งกระทำเพื่อชำระหนี้นั้นมีหลายอย่าง แต่จะต้องกระทำเพียงอย่างเดียว สิทธิที่จะเลือกทำการอย่างใ้ นั้นตกแก่ฝ่ายลูกหนี้ เว้นแต่จะใ้ตกลงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (ป.พ.พ. มาตรา 198)

การเลือกนั้นให้ทำด้วยแสงเจตนาแก่ผู้กรณียีกฝ่ายหนึ่ง การชำระหนี้ที่เลือก
 ทำเป็นอย่างใดแล้ว ให้ถือว่าเป็นการชำระหนี้อันกำหนดให้กระทำมาแต่คน (ป.พ.พ. มาตรา
 199)

ถ้าจะต้องเลือกภายในระยะเวลาที่กำหนด และฝ่ายที่มีสิทธิเลือกมิได้เลือกภายใน
 ระยะเวลา นั้น สิทธิที่จะเลือกจะตกไปอยู่แก่อีกฝ่ายหนึ่ง (ป.พ.พ. มาตรา 200 วรรคแรก)

แต่การชำระหนี้หลายอย่างซึ่งลูกหนี้มีสิทธิเลือกกระทำเพียงอย่างเดียวดังกล่าวแล้ว
 ท่างกับการชำระหนี้ละอย่างกอนหลังตามลำดับ ซึ่งลูกหนี้ไม่มีสิทธิเลือก

ข้อเท็จจริงตามปัญหา เมื่อเปรียบกับหลักกฎหมายวินิจนัยไว้ดังนี้

การที่นายเหลี่ยมทำสัญญาจะขายที่ดิน 1 แปลง ให้นายกลมและมีสิทธิโอนขายที่ดิน
 แปลงใดให้นายกลมก็ได้ในระหว่าง 2 แปลง แล้วแต่จะเลือกนั้น เป็นการชำระหนี้อันมีหลายอย่าง
 ซึ่งนายเหลี่ยมในฐานะลูกหนี้มีสิทธิเลือกกระทำเพียงอย่างเดียวตาม ป.พ.พ. มาตรา 198 แต่
 ข้อความในสัญญาจะซื้อขายที่ว่า ถ้าไม่สามารถโอนได้ นายเหลี่ยมยอมขายรถยนต์ 1 คันของตน
 ให้นายกลมในราคา 100,000 บาท แทนการขายที่ดินนั้น ไม่ใช่การชำระหนี้อันมีหลายอย่างซึ่ง
 ลูกหนี้มีสิทธิเลือก แต่เป็นการชำระหนี้ละอย่างกอนหลังตามลำดับ ซึ่งลูกหนี้ไม่มีสิทธิเลือก
 กล่าวคือ นายเหลี่ยมจะต้องเลือกโอนขายที่ดินแปลงหนึ่งแปลงใดในระหว่าง 2 แปลงกอน ต่อ
 เมื่อไม่สามารถโอนได้ จึงจะมีสิทธิขายรถยนต์ เมื่อนายเหลี่ยมยังสามารถโอนที่ดินได้เพียงแต่ไม่
 อยากขาย ย่อมไม่มีสิทธิเลือกขายรถยนต์แทน

ตามสัญญา นายเหลี่ยมจะต้องจดทะเบียนโอนขายที่ดิน 1 แปลงให้นายกลมในวันที่
 12 ตุลาคม 2526 นายเหลี่ยมจึงต้องแสดงเจตนาเลือกภายในระยะเวลาดังกล่าว เมื่อนาย
 เหลี่ยมไม่เลือกโดยไม่ยอมโอนขายที่ดินไม่ว่าแปลงใดให้นายกลม สิทธิเลือกจะตกไปอยู่แก่
 นายกลมตาม ป.พ.พ. มาตรา 200 วรรคแรก

เมื่อ นายกรมแจ้งให้นายเหลียมโฆษาที่คืนแปลงที่อยู่ที่ดิน ย่อมเป็นการแสดงเจตนาเลือกแล้ว จึงถือว่าเป็นการชำระหนี้ชั้นกำหนดให้กระทำมาแต่ตนตาม ป.พ.พ. มาตรา 199)

ดังนั้น นายเหลียมจะตองโฆษาที่คืนแปลงที่อยู่ที่ดินให้นายกรม ไม่มีสิทธิเลือกขายรถยนต์ให้นายกรมโดยไม่ตองขายที่ดิน (คำถาม-คำตอบนี้เป็นข้อสมมุติแก่มกค 1/2526)

มาตรา 201 " ถ้าบุคคลภายนอกจะตั้งเป็นผู้เลือก ท่านให้กระทำด้วยแสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ และลูกหนี้จะตองแจ้งความนั้นแก่เจ้าหนี้

ถ้าบุคคลภายนอกไม่อาจจะเลือกได้ก็ดี หรือไม่เต็มใจจะเลือกก็ดี ท่านว่าสิทธิที่จะเลือกตกไปอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ "

คำอธิบาย ตามวรรคแรกกรณีบุคคลภายนอกเป็นผู้เลือก (ตามมาตรา 198) วิธีการเลือกก็ให้กระทำโดยการแสดงเจตนาแก่ลูกหนี้ การแสดงเจตนาดังกล่าวนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับ มาตรา 199 คืออาจทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือโดยวาจาก็ได้ เพียงแต่ตองแสดงเจตนาแก่ฝ่ายลูกหนี้เท่านั้น แล้วให้ลูกหนี้เป็นผู้แจ้งแก่เจ้าหนี้อีกทอดหนึ่ง

วรรคสอง กรณีที่บุคคลภายนอกไม่อาจเลือกได้ก็ดี เช่น บุคคลภายนอกได้ตายไปเสียก่อน หรือกลายเป็นคนไร้ความสามารถ หรือในกรณีที่บุคคลภายนอกไม่เต็มใจเลือกก็ดี ไม่ว่าจะไม่เต็มใจด้วยเหตุใดก็ตาม ทั้งนี้ สิทธิในการเลือกย่อมตกไปอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ เหตุที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ก็เพื่อไม่ให้กรณีนี้ได้รับความเสียหาย ในกรณีที่บุคคลภายนอกไม่อาจเลือกได้หรือไม่เต็มใจเลือกก็ตาม

มาตรา 202 " ถ้าการอันจะตั้งตองทำเพื่อชำระหนี้ มีหลายอย่างและอย่างใดอย่างหนึ่งตกเป็นอันพ้นวิสัยจะทำได้มาแต่ตอนต้นก็ดี หรือกลายเป็นพ้นวิสัยในภายหลังก็ดี ท่านให้จำกัดหนี้ไว้เพียงการชำระหนี้อย่างอื่นที่ไม่พ้นวิสัย อันนี้ การจำกัดเช่นนี้ย่อมไม่เกิดขึ้นหากว่าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือกนั้น

ของรับผิดชอบ "

คำอธิบาย กรณีการอ้างถึงต้องทำเพื่อชำระหนี้หลายอย่าง และอย่างไรอย่างหนึ่ง ตกเป็นหนี้วิสัย จะทำไฉนมาแต่ต้นก็ดี คือหนี้วิสัยตั้งแต่ทำนิติกรรมก่อนหนี้ หรือกลายเป็นหนี้วิสัยในภายหลัง คือหนี้วิสัยหลังจากใดก็ตามที่ขึ้นแล้ว ทั้งนี้ ก็ให้จำกัหนี้นั้นไว้เพียงการชำระหนี้อย่างอื่นที่ยังเป็นหนี้วิสัยจะทำไฉนอยู่ กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกจะเลือกให้ส่งมอบทรัพย์สินที่กลายเป็นหนี้วิสัยไปแล้วไม่ได้ คงต้องเลือกให้ส่งมอบทรัพย์สินที่ยังเป็นหนี้วิสัยอยู่เท่านั้น แต่ข้อสำคัญของมาตรานี้ ต้องเป็นกรณีที่การหนี้วิสัยดังกล่าวต้องเกิดขึ้นก่อนมีการเลือก เพราะถ้าการหนี้วิสัยมีขึ้นภายหลังการเลือก กรณีย่อมเป็นไปตามมาตรา 218 และมาตรา 219 และข้อสำคัญอีกประการหนึ่ง การหนี้วิสัยดังกล่าวต้องไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ไม่มีสิทธิเลือก

ตัวอย่าง ก. จำต้องส่งมอบรถยนต์หรือเงิน 90,000 บาท ให้ ข. แล้วแต่ ก. จะเลือก ปรากฏว่า รถยนต์ไฟไหม้รถยนต์เสียหายหมดทั้งคัน ทั้งนี้ ก. จึงต้องส่งมอบเงิน 90,000 บาท ให้แก่ ข. ก. จะเลือกส่งมอบรถยนต์ที่หนี้วิสัยไปแล้วไม่ได้ แต่ถาการที่รถยนต์ถูกไฟไหม้ขึ้นเป็นเพราะความผิดของ ข. เช่น ข. แลไปจุดไฟเผารถยนต์ เพราะต้องการให้ ก. ส่งมอบเงิน 90,000 บาทให้แก่ตน ทั้งนี้ ก. จะเลือกส่งมอบรถยนต์ที่ถูกไฟไหม้ไปแล้วให้ ข. ก็ได้ (เป็นไปตามมาตรา 202 ตอนท้าย)

คำถามทายมาตรา

คำถาม 1 ก. มีม้าอยู่ 2 ตัว ชื่อสินิล และสินวล ข. ใ้ทำสัญญาซื้อขายของ ก. 1 ตัว ในระหว่างที่ยังไม่มีการเลือกนั้น ม้าของ ก. ตัวที่ชื่อสินวลไ้ตายเพราะโรกระบาด ให้ท่านวินิจฉัยว่า ผู้มีสิทธิจะเลือก จะมีสิทธิเลือกม้าตัวที่ชื่อสินวลซึ่งตายไปแล้วให้เป็นวัตถุในการชำระหนี้ ไ้หรือไม่ เพราะเหตุใด

คำตอบ ตามมาตรา 198 ผู้มีสิทธิเลือกก็คือ ก. ผู้เป็นลูกหนี้ ตามปัญหาปรากฏว่า ม้าตายเพราะโรกระบาด ทำให้การชำระหนี้เป็นหนี้วิสัย ก. จึงต้องเลือกม้าตัวที่ชื่อ สินิลส่งมอบ

ให้แก่ ข. จะเลือกมากกว่าที่ซื้อสินवलซึ่งกลายเป็นพันธวิสัยไปแล้วส่งมอบไม่ได้ และตามปัญหาการตายของมาเกิดจากโรคระมาคมได้เกิดจากการกระทำของฝ่ายที่ไม่มีสิทธิจะเลือก (คือ ข.) จึงไม่เขาชอยกเวนตามมาตรา 202

คำถาม 2 ก. ได้ทำสัญญาซื้อรถยนต์คันหนึ่งจากบริษัทของ ข. ซึ่งในขณะที่บริษัทของ ข. มีรถยนต์ตั้งแสดงไว้ 2 คันด้วยกัน คือสีชาวคันหนึ่งและสีแดงคันหนึ่ง ในการทำสัญญาครั้งนี้ ก. ยังไม่อาจที่จะตัดสินใจได้ว่า จะเลือกรถยนต์คันใดก็จึงมีข้อตกลงในสัญญา ให้ ง. ซึ่งเป็นพนักงานขายของบริษัทเป็นผู้เลือก มีข้อกำหนดให้เลือกภายใน 3 วัน นับแต่ได้ทำสัญญา แต่ก่อนที่ ง. จะใช้สิทธิเลือกปรากฏว่าบริษัทของ ข. ได้เกิดระเบิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ทำให้ ง. เสียชีวิตทันทีและรถยนต์สีแดงคันนั้นก็เสียหายยับเยินไปด้วย คงเหลือแต่รถยนต์สีชาวเท่านั้นให้ทานวินิจฉัยว่า

- (1) เมื่อ ง. ตายใครเป็นผู้มีสิทธิจะเลือกส่งมอบรถยนต์คันใดคันหนึ่ง
- (2) ผู้มีสิทธิเลือกจะต้องใช้สิทธิเลือกอย่างไร จึงจะถูกคองตามกฎหมาย

คำตอบ (1) ป.พ.พ. มาตรา 201 วรรค 2 บัญญัติว่า " ถ้าบุคคลภายนอกไม่อาจจะเลือกได้ก็ตี หรือไม่เต็มใจจะเลือกก็ตี ทานว่าสิทธิที่จะเลือกตกไปอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ "

ดังนั้น เมื่อ ง. บุคคลภายนอกเสียชีวิตไปแล้วสิทธิที่จะเลือกจึงตกไปอยู่แก่ฝ่ายลูกหนี้ คือ ข. ตามมาตรา 201 วรรค 2

(2) ป.พ.พ. มาตรา 202 บัญญัติว่า " ถ้าการอื่นจะพึงต้องทำเพื่อชำระหนี้มีหลายอย่างและอย่างใดอย่างหนึ่งตกเป็นอันพันธวิสัยจะทำได้มาแต่ต้นก็ตี หรือกลายเป็นพันธวิสัยในภายหลังก็ตี ทานให้จำกัคคณันนั้นไว้เพียงการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่ไม่พันธวิสัย ... "

เมื่อรถสีแดงพังเสียหายยับเยินไปแล้ว ผู้มีสิทธิเลือกจึงต้องเลือกส่งมอบรถสีชาวซึ่งยังไม่พันธวิสัยให้แก่เจาหนี้ จะเลือกส่งมอบรถสีแดงซึ่งกลายเป็นพันธวิสัยไปแล้วไม่ได้